

Hafnia Hodierna

Eller

Udførlig Beskrivelse

om den

Kongelige Residentz - og Hoved - Stad

Kiøbenhavn,

1748

Uddrag

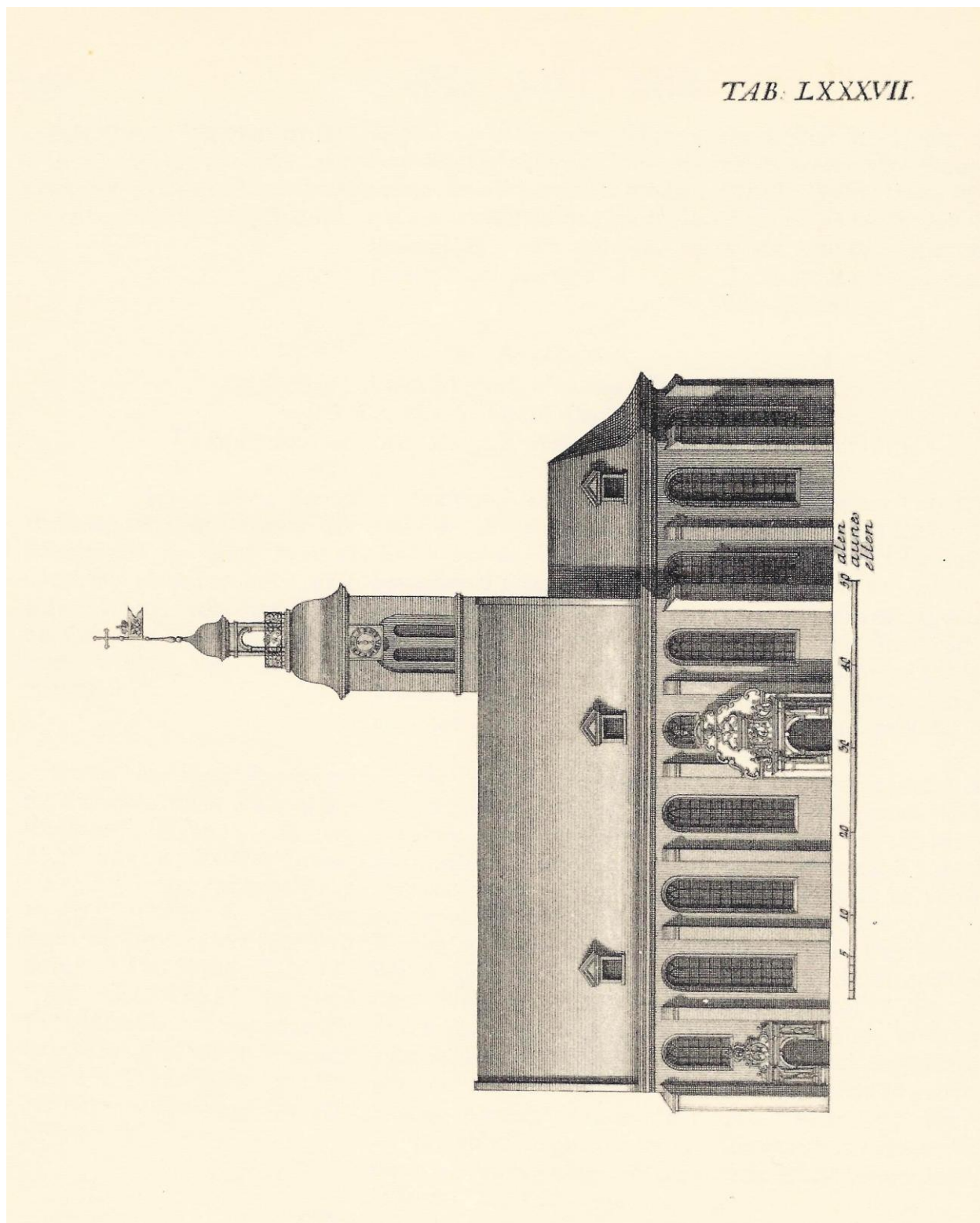
Hellig Geistes Kirke.- Nicolai Kirke - Sankt Peder (Sankt Petri)

Cap. V.

Handler om de offentlige geistlige Bygninger i Staden, og forklare, hvad ved enhver især er at merke..

Den anden Kirke i Kiøbenhavn er den saa kaldede Hellig Geistes, som i KONG CHRISTIAN den Fierdes Tid er til Sogne - Kirke bleve forordnet. Den Facade er paa Tav. LXXXVII. forestillet.

Denne ældgamle Kirke prøvede og Ildens Lus Anno 1728, blev dog kort Tid derefter bragt i den Stand, som den nu er. Den har ligesaa lidet som vor Frue Kirke vundet noget ved Forandringen; Dog tabt mere end hiin; thi omendskiønt vor Frue Kirke savner en stor Deel af den indvortes Prydelse og Herlighed, som den før Ilden besad, saa er dog dens udvortes Anseelse, især ved det prægtige føromtalt Taarn, meget formeret, i Steden at Hellig Geistes Kirke just ved sit Taarn har tabt meget af den Anseelse, som den derved i forige Tider bragt til Veye; thi før Ildebranden har Taarnet paa sin Muur et meget finu krog ziirlgt Spiir; men da man ved Kirkens Istandsættelse efter Branden, fandt Taarn - Muurene saa svage, at man ey vilde vove at besvære dem med et Spiir, blev Taarnet kuns med en slet Kuppel eller Opsatz forsynet, at saadan Skabning, som Tegningen udviser. Spiiret var tilforn forsynet med et smukt og velklingende Gangverk (ur), bestaaende af 19 Gangklokker, som ved hver Halv Times Forløb af sig selv lod høre et Vers af gudelig Psalme; men denne Prydelse blev og siden, som før er sagt, vor Frue Kirke Taarn til Deel.

Tav. LXXXVII. Hellig Geist Kirke (Helligånds Kirken) Vimmelskaftet (Strøget)

Kirken er ellers inden udi meget smuk og lys, har et prægtigt Altar af Norsk Marmor, som i forige Tider har staaet i Kiøbenhavns Slots - Capeller, og da Slottet i Høysalig Kong CHRISTIAN den Siettes Regjerings - Tid blev afbrudt, af Høystbemeldte Herre blev skienket her til Kirken.

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

Hans Majestet, vores nu regierende allernaadigste Konge, har endog særdeles forøget dette Altars Pragt, i det Hans Majestet nyeligen dertil har skienket, ey allene de to prægtige Marmor - Støtter, som det tilforn fattedes, men endog de dertil hørende to skønne fristaaende og to siddende Billeder, det i naturlig Størrelse af hvid Italiensk Marmor meget smukt ere udarbeidede, hvilke man forud havde beholdt tilbage, for at anvende dem til anden Brug. Ligeledes har Magistraten i Kiøbenhavn, som denne Kirkes Patroner, nyeligen ladet ziire Balustraden, som skiller Choret fra Kirken, med fire ret smukke Billededer der i fuld Legems Størrelse, hvilke forestille Guds frygt, Troen, Seyeren, og Opstandelsen.

Prædike - Stolen er net, og med adskillige Billeder og andre Zirater af Træ, som ere rigelig forgyldte, beprydet, og ellers malet efter Marmor - Art, der ligner den, hvoraf Altaret er forfærdiget.

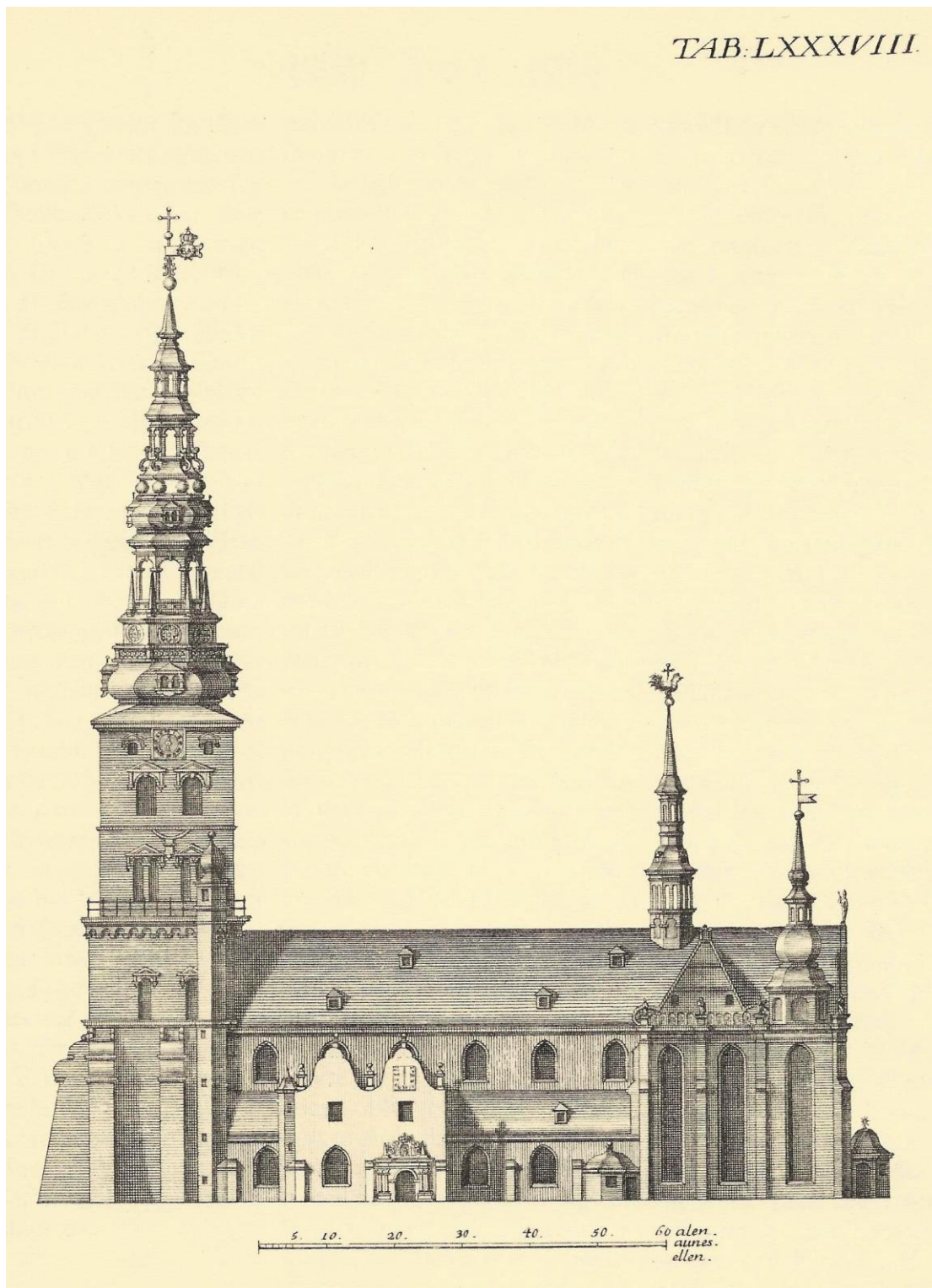
Ved Kirken er st stort og rummeligt Capelle, som til Begravelse - Steder er indrettet. Samme Capelle har i forud Tider tient til Syge - Stue for det - næst ved Kirken, den gang værende Hospital; og blev Aar 1651 den 3 Aug. indviet til Caoelle, og derudi Aaret efter den 17 Junii, det første Liig begravet Her, saa vel som i Kirken selv, vare før Ildebranden adskillige merkværdige Monumenter at skue, især have nogle af de Brahers, Urners, Brockers, Bilders og Rosenwingers Familier i denne Kirke udsøgt deres Hvile - Steder.

Magistraten i Kiøbenhavn, der som meldt er, er Kirkens Patroner, har for kort Tid siden anvendt Bekostninger paa at lade især Kirkens udvendige Portaler, som endnu ere en Rest af dens forige Glands, og som efter Gothisk Maade med meget Bildthugger - Arbeide og med adskillige Billeder ad Steen ere forsynede, med riig Forgyldning og andet Malerie udstaffere.

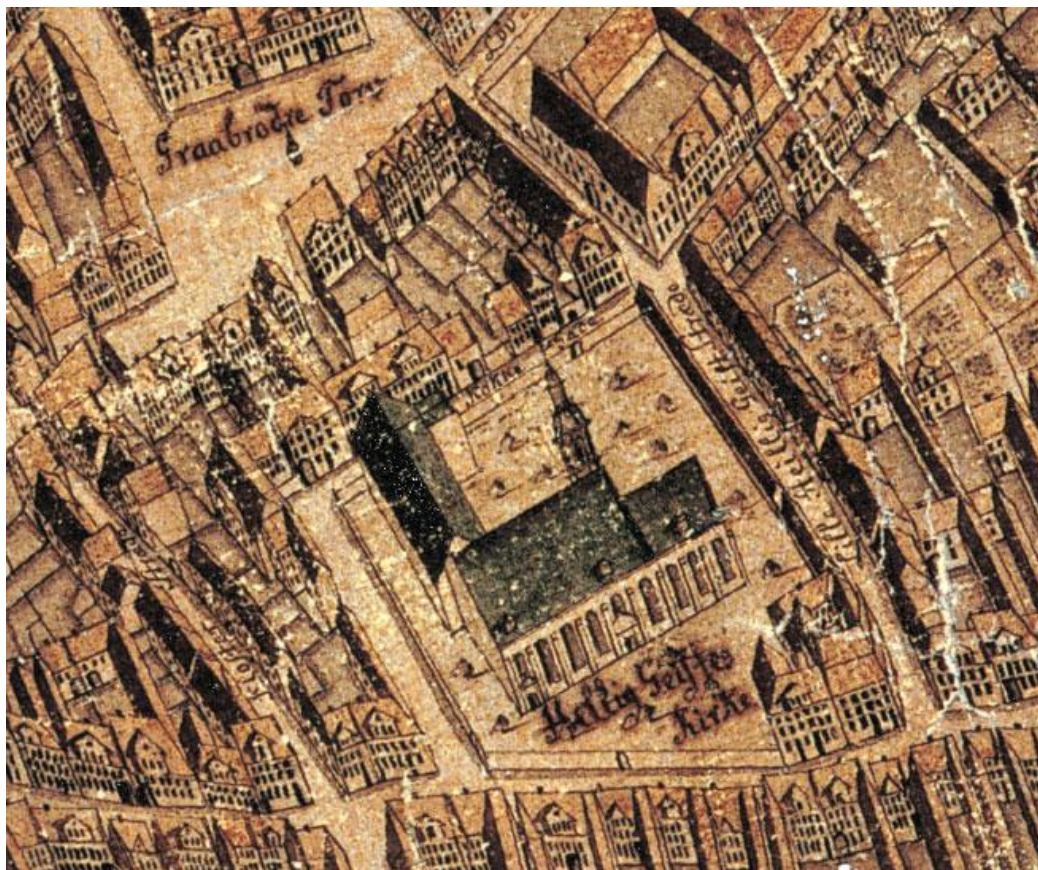
Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

Vi begive os herfra til St. Nicolai Kirke, som er den tredie Sogne Kirke i Staden, men i henseende til ind og udvortes Zirater kand nu med Billighed kaldes den første og fornemmeste. Hosstaaende Tav. LXXXVIII. viser dens Facade, som er prægtig og anseelig.

Tav. LXXXVIII. St. Nicolai Kirke. Nikolai Plads Kbh.

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

Denne Kirke havde den Lykke, at den i den store Ildebrand fra Ildens Lue blev frelst, og derfor endnu kan vise den Pragt, som de to førbenævnte Kirker og flere, ved denne ulykkelige Hændelse blev berøvet.

Det kunstige og prægtige Taarn det høieste og ziirligste i Staden, er begyndt at bygges Anno 1663, efter at det forige Kirke - Taarn af en heftig Storm var bleven nedkast den 28 Januarii, og havde tillige slaget den heele Kirke - Hvelving ned, og blev bragt i Stand Aar 1666.

Iblant Kirkens udvortes Zirater agter man adskillige rare Billeder og Malerier paa Kobber, som af alle Kiendere holdes af høy Værdie: Paa den Østre Ende seer man øverst paa Gavlen St. Nicolai Billede i Steen udhuggen over Legems Srørrelse, over og over forgyldt. Denne Helgen har nydt denne høye Plads og denne herlige Klædning, fordi han i forige Tider har været Kirkens Patron, og har givet den sit Navn. Paa Pillerne, som ere uden omkring Choret, staae ti Steen - Billeder af adskillig Betydning, alle i fuld Legems Størrelse, og af ypperlige Mestere forfærdigede. Paa Gavlen omkring Choret finder man i Fordybningerne imellem Pillerne det Gamle Testamentes Fædre og Propheter, saa og vor Herre Christum med Apostlerne og Evangelisterne, malde hver paa en tyk Kobber - Plade af forud Tidens berømmeligste Mestere, og paa tvende Steder, imellem disse Skilderier, sees Kong CHRISTIAN den Fierdes Chiffre med den Kongelige Krone over, ligeledes paa Kobber - Plader malet og forgyldt. Man betragter paa Syndre Side af Kirken den skønne Soel - Skive, som af den berømmelige Longomontano, Tyge Brahes Discipel, paa en stor tyk Kobber - Plade er indrettet. De adskillige Portaler for Kirke - Dørene fortjene endog i deres Gothiske Art nøye og især at betragtes, formedelst de mange Billeder, konstige Ziirater, og den mangfoldige Forgyldning, hvormed de ere udstafferede.

Kirkens indvortes Pragt er ey mindre merkværdig end den udvortes; Thi uden at tale om Alteret, Prædike - Stolen, og Orgel - Verket, som hver for sig, formedelst det overmaade rig Biildt - hugger - Arbeide og Forgyldning, hvormed det er prydet, har, omendskiønt det alt smager af den Gothiske Tid, en ypperlig og fortreffelig Anseelse, saa finder en Liebhaber her mangfoldige smukke, deels kostbare Epitaphia, som fortjene at betragtes, og iblant den endeel, som med kostbare Malerier paa Kobber, udførte af de erfarenste Mestere, ere ziirede.

Især viser sig den berømmelige Niels Rosenkrantz's prægtige Monument, som af sin Mandighed og Tapperhed baade i og uden Landet noksom har gjort sig bekiendt. Dette Monument er af allehaande Slags Marmor prægtigt og konstigt udført, og derpaa til denne berømmelige Mands Æreminde følgende Inscription opsat:

Hie deposuit, qvod caducum & mortale habuit,
Nicolaus Rosencrantz
osv. osv.

I Choret sees et prægtigt Monument af Kobber, hvorpaa læses følgende Skrift:

Qviescit heie,
Qvem raro øra sua vidit ætas,
Illestrissimus ac Nobilissimus
CORNELIUS LERCKE,
osv.

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

Derforuden have adskillige af de anseeligste Familier i Landet i denne Kirke deres Hvile - Sted, som de Gersdorsfer, Schacker, Rantzower, Höger, Wiber, Pasberger, Basfer, Lindenower, Friiser, Ulfeldter, Fuirener, og fleere; og er iblant andet merkværdigt, at den bekiendte fordum Gouverneur i Sverrige, Herr. Steen Stures Moder og Syster, som døde i Kjøbenhavn Anno 1524 af Pesten, paa den nørre Side af Kirke Gaarden ligge under en slet sædvanlig Liig Steen begravede

Choret i denne Kirke fortienner især, at en Liebhaber sig derved noget opholder, for at beskue den Mængde af skønne Malerier, og ziiligt Bildthugger - Arbeide, som der i Overflødighed findes.

I Gangen bag omkring Choret findes en Kugle ophængt, hvorved denne Forklaring læses:

Udi Beleyringen Anno 1658 den 6 Augusti om Natten, blev denne Kugle skiøt gloendes paa denne Kirke i Spar - Verket paa den Nordre Side hos Choret.

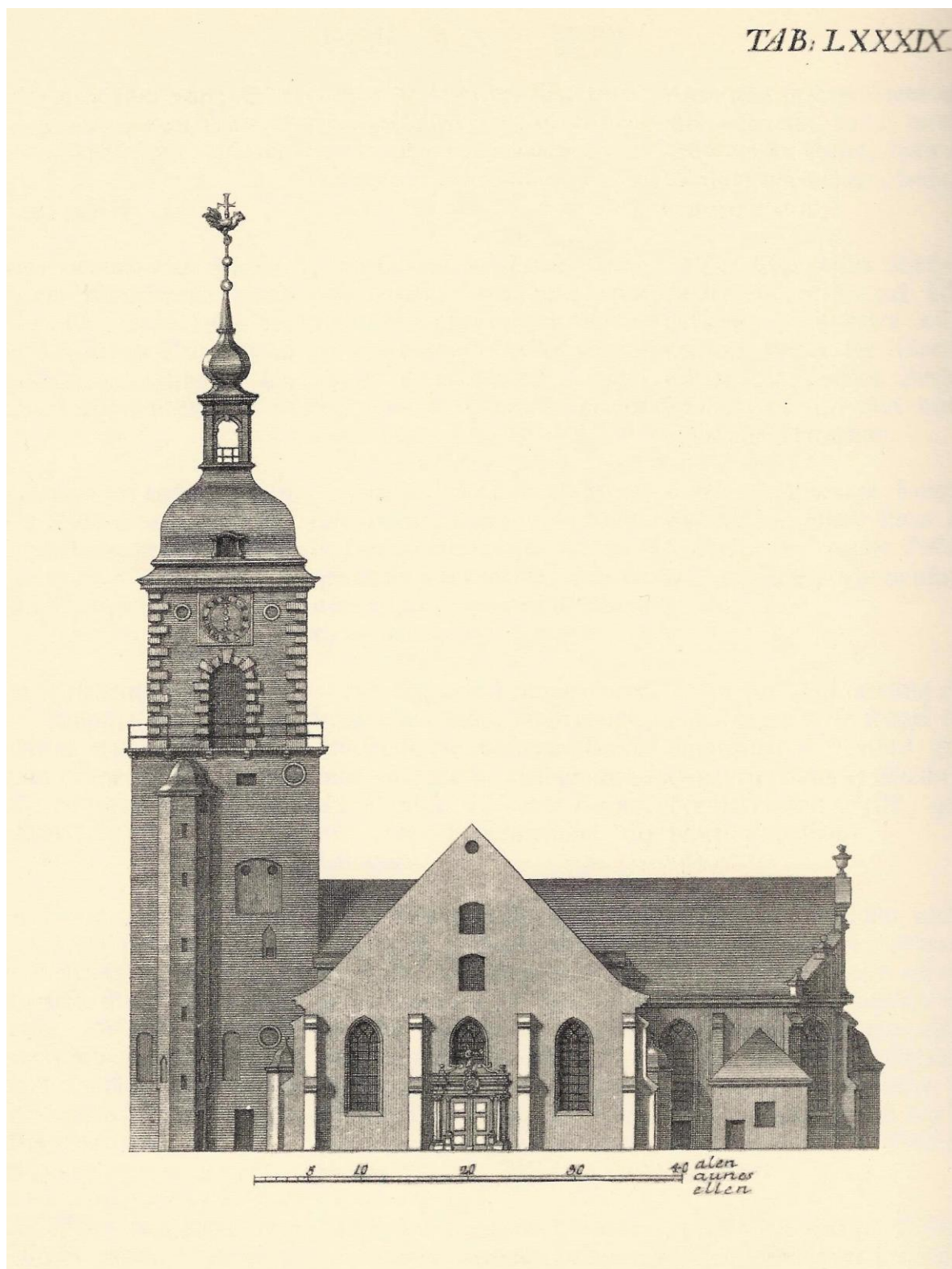
For Resten agter man i denne Kirke adskillige fortreffelige, deals gamle Malerier, iblant andre paa den Kongelige Stoel, alle Høyløvlige Kongers Skilderier af den Oldenborske Stamme, indtil vores nu regierende Allernaadigste Konge, af de erfarenste Mestere i Bryst - Stykker forfærdigede.

Paa Pulpiturene finder man mangfoldige gamle Malerier af Helgene, som fra de Catholske Tider endnu have beholdt deres Plads, item Apostlerne, Evangelisterne, Propheter, iblant andre og vores første Moder Eva, item gamle Lærefædere og Reformatores, som Ægidius, Gregorius, Augustinus, Hieronymus, Ambrosius, Lutherus, Philppus Melanchthon, Johannes Taufanus, som var den første Lutherske Præst her til Menighed, Petrus Palladius, som var den første Evangeliske Biskop i Siæland, og mangfoldige andre Skilderier, som paa det kunstigste og fortreffeligste af erfarne Mestere ere udførte, saa at en Liebhaber af Antiquiteter her kand have fuldkommen Leylighed til at styre sin Begierlighed, ved at betragte alle de merkværdige Ting, der baade i og uden paa Kirken ere at see.

Eller er ved denne Kirke merkeligt, at foruden paa de sædvanlige Søn og Hellige Dage, bliver om Sommeren fra Paaske til Michelsdag, fra fire til fem om Eftermiddagen, og fra Michelsdag til Paaske fra tre til fire Slet, hver Mandag, Onsdag og Fredag spillet paa Orgel - Verket; for hvilken Opvartning Organisten betales af Renterne af en vis Capital, som expresse til denne Brug er til Kirken legeret.

Den fjerde Sogne - Kirke i Staden er den saa kaldede St. Peders Kirke, hvis Skabning og Skikkelse paa Tab. LXXXIX. forestilles.

Bygningen i sig selv er meget gammel, og Aar 1618 af Høysalig Kong CHRISTIAN den Fierde alleførst giort yil en Sogne - Kirke. For Reformationen havde den en Dansk Menighed, men da Sogne - Folkene efter Reformationen bleve forlagte til andre Kirker i Staden, blev denne tillukt, og i lang Tid derudi ingen Guds - Tieneste holden; ja den blev end ydermeere forandret til et Giet - Huus, hvortil den blev brugt indtil Aar 1585, i hvilket Kong FRIDERICH den Anden indrømmede den til dem af den Tydske Nation, som fra et og andet Sted i Tydskland i Hobetal flygtede der til Staden, og forordnede, at en Tydsk Præst eengang om Ugen derudi skulde holde Prædiken. I denne Tilstand blev Kirken, indtil 1648, af Høysalig Kong CHRISTIAN den Fierde, som sagr er, gjorde den til en Sogne Kirke, og satte to Præster dertil, som i det Tydske Sprog ordentlig skulde holdde Guds - Tieneste derudi vedlige; Hvilken Anordning endnu den Dag i Dag er staaer ved Magt.

Tav. LXXXIX. St. Peders Kirke (Sankt Petri), Nørregade

1764 Sankt Peders Kirke (Sankt Petri)

Kirken leed stor Skade i den store oftomtalte Ildebrand Aar 1728, og mistede derved en Hoben af sin gamle Prydelse og Anseelse, hvoriblant Taarnet især regnes, hvis Muur var kronet med en høy vel dannet Spids, i Steden at man efter Ildebranden ikkun har sat en simple Kuppel derpaa, som ey er af de skiønneste Anordninger.

Bygningen er ellers temmelig stor, inden udi vel prydet, og viser især et meget smukt Altar, som efter Bygnings - Kunstens Regler meget vel og net er udført. Det Malerie, som findes paa Altar - Tavlen, er giort af Krogk, og af ham foræret til Kirken.

Prædike - Stolen er og meget ziirlig, og ligesom Altaret, med megen Forgyldning og kunstigt Bildthugger - Arbeide prydet.

Næst ved Prædike - Stolen sees et stort Malerie, forestillende Christi Himmelfart, som af Krogk er forfærdiget, men til Kirken foræret af Hans Excellence, Herr Geheime - Raad og Ober - Kammer - Herre Carl Adolph von Plessen.

Ved Fonten forestille en Engel i menneskelig Legems - Størrelse, over og over forgyldt, som bærer Fadet, hvoraf Daaben forrettes.

Orgelverket holes for sin Ziirligheds og yndige Klangs skyld af alle Kiendere i Agt.

Ved Kirken ere tvende meget smukke Capeller, som til Begravelse - Steder ere indrettede, og føre Navn af gamle og nye Capelle. Uden paa i Frontispicen af det gamle, som nu rettere kand bære Navn af det nye, siden det efter Ildebranden gandske af nye er opbygget, findes følgende Inscription i Tydske Vers, med forgyldte Bogstaver i en sort Marmor - Steen:

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

For meer end ti Aars Tid, da Herrens Haand os rørde,
Og Vredens Straf og Ild med haardhed os paaførde,
Da viid, min Læser, at og dette Liige - Huus
Blev lagt med Jammer ned i Aske, Støv og Gruus.
Men i det ellefte, hialp Herren at oprette
Den Skade, som var skeet, og større Huus at sætte:
Saa hviler nu, I Been, i eders Støv i Roe.
Til Eders Siæl og Krop foreenes i Guds Boe.

Aar 1738

Inden i samme Capelle læses følgende Ord i det tydske Sprog:

Aar 1739 have St. Peders Kirkes Ældste, Curatores og Forstandere Diderich Barthold Beckman, Peter Nissen, Nicolaus von Hütten, Wiemand Thyme, Johan Georg Böckler, som i et ellefte Aar efter den store Brand, ladet fra Grunden opbygge dette tilforn saa kaldede gamle lange Capelle, og i samme Aar lykkelig fuldført det, Gud allene Æren.

Uden paa i Frontispicen af det Capelle, som fordum kaldtes det nye, men nu et gamle, sees paa en ligedan sort Marmor - Steen, som paa det andet, med forgyldte Bogstaver disse Ord i Tydske Vers fremsatte:

Lær, hvo du er, af denne Steen
Hvad dette Huus har inde:
Du derudi kand manges Been
Og døde Kroppe finde,
Hvis Siæle nu har ævig Fryd
I sted for Verden Galde,
Og vente her paa Herrens Lyd,
Naar han ad dem vil kalde.

1682

Inden i dette Capelle læser man følgende Ord i det Tydske Sprog:

Aar 1681 have St. Peders Kirke Ældste, curatores og Forstandere, Thomas Ocksen, Henrich Schupp, Andreas Söbottier, Johan Dröge, Lorentz Kreyer, Nicolai Boye, Peter Weinberg, kjøbt denne Plads af Universitetet her i Staden, og derpaa laet opbygge og indrette dette Begravelse - Capelle, med hosliggende saa kaldede Urtegaard.

Gud alene Æren!

I dette gamle Capelle finder man endeel meget prægtige og kostbare Epitaphia, blandt hvilke især er at agte det herlige Marmor - Monument over fordum Kongelige Geheime - Raad, Herr Christian Lente, med efterfølgende Inscription:

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

D. O. M. S.

Et sempiternæ memoriæ Viri Perillustris & Excellentissimi,

Domini

CHRISTIAN de LENTE

OSV.

Dernæst betragter man forud Kongelig Geheime - Raad, Herr Christian Siegfrid von Plessens Capelle, hvor han hviler i en prægtig Kobber - Kiste, som med mangfoldige i Ilden forgyldte Ziirater er prydet. I Muuren er en stor sort Marmor Tavle befæstet, hvorpaa følgende Inscription er at læse:

Sta Viator, & venetabundus locum agnosee, qvem creditæ nobilitant

Exuvia Illustrissimi Herois,

Domini

CHRISTIANI SIEGFRID a PLESSEN,

OSV.

Videre agter man Salig Geheime - Raad Michael Wibes Capelle, hvor følgende Inscription paa en sort Marmor - Tavle indhuggen er at læse:

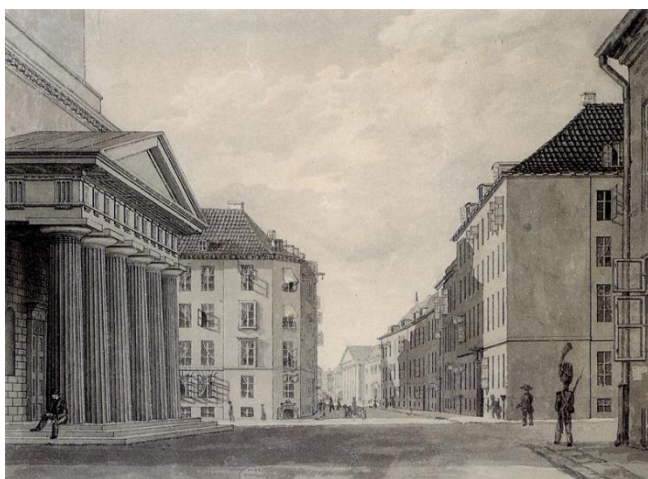
Inter amplissima Borae aulae negotia & praestita Agustissimo Trionum Manarchae cum side obsequia mortalitatis memor, & securioris apud cølites aulae cupidus, hoc conditorium suis suorumque ossibus praeparavit, ut in spem secturae mortalitatis molliter qviscerent, Illustrissimus & Excellentissimus Heros,

MICHAEL WIBE,

OSV.

Man finder og i dette Capelle blant andre den forud brav og tappere Admiral Niels Barfods Hvile - Sted, hvilken sidste var fød Anno 1650 den 3 April. og døde den 23. Febr. 1730, i hans Alders 80 Aar.

For Resten agtes iblant andre kostbare og prægtige Epitaphia, som her, dels af Marmor, dels af Steen, dels baade af Marmor og af steen, ere at see, især Henrich Schupps, Thomas Ocksens, Normands, Peter Lunds, Doctor Lassenii, og Beckers Epitaphia, uden at tale om adskillige andre brave og lærde Mænds, som bleve for vidtløftige at opregne, men som alle fortjene af en Liebhaber nøye at betragte.

Nørregade ca. 1850

Uddrag af Laurids de Thurah - *Hafnia Hodierna* udgivet 1748

Helligåndskirken ca. 1809

Nicolaj Kirke ca. 1845

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

Gammel Torv & Nytorv ca. 1840